

LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS
LITHUANIAN SOCIAL RESEARCH CENTRE

LIETUVOS SOCIALINĖ RAIDA

SOCIAL DEVELOPMENT OF LITHUANIA

**LIETUVOS SOCIALINĖ RAIDA:
TERITORINIS ASPEKTAS**

**THE SOCIAL DEVELOPMENT OF LITHUANIA
SPATIAL ASPECT**

2016 Nr. 5

Vilnius

Sudarytojai:

Prof. dr. Donatas Burneika
Prof. dr. Meilutė Taljūnaitė

Redkolegija:

Prof. dr. Donatas Burneika (Lietuvos socialinių tyrimų centras)
Prof. dr. Teodoras Medaiskis (Vilniaus universitetas)
Prof. dr. Sarmitė Mikulionienė (Mykolo Romerio universitetas)
Prof. dr. M.Taljūnaitė (Lietuvos socialinių tyrimų centras)
Doc. dr. Inga Blažienė (Lietuvos socialinių tyrimų centras)
Dr. A.Marcinkevičius (Lietuvos socialinių tyrimų centras)

Recenzentai:

Prof.dr. Irena Juozeliūnienė – Vilniaus universitetas Filosofijos fakultetas Sociologijos katedra
Prof.dr. Saulius Stanaitis – Lietuvos edukologijos universitetas Gamtos mokslų fakultetas Geografijos ir turizmo katedra

Apsvarstyta Lietuvos socialinių tyrimų centro Mokslo tarybos posėdyje 2016 m. gegužės 5 d. Mokslo tarybos protokolo Nr. MT-2

Kalbos redaktorė

Jurgita Dambrauskaitė

Maketuotoja

Regina Banevičienė

Tiražas 200 egz.

Leidžia Lietuvos socialinių tyrimų centras
A. Goštauto g. 11, LT-01108 Vilnius
Spausdino UAB „Vaibra“
Raugyklos g. 15

ISSN 2029-963X (spausdintinis)
ISSN 2424-497X (internete)

©Lietuvos socialinių tyrimų centras

TURINYS

PRATARMĖ	7
Rūta Ubarevičienė LIETUVOS GYVENTOJŲ VIDAUS MIGRACIJŲ TERITORINIAI YPATUMAI XXI A.	9
Arūnas Pocius, Boguslavas Gruževskis DEMOGRAFINIŲ POKYČIŲ YPATUMAI ŠALIES DIDŽIUOSIUOSE MIESTUOSE	25
Anna Lipnevič GYDYTOJŲ TANKUMO IR AMŽIAUS STRUKTŪROS NETOLYGUMAI LIETUVOJE 1998–2014 M.	44
Lilija Kublickienė REGIONŲ KULTŪRA IR JOS BŪKLĖS LIETUVOJE VERTINIMAS	53
Gintaras Ribokas PROBLEMINIŲ LIETUVOS AGRARINIŲ TERITORIJŲ ŽEMĖS ŪKIO VEIKLOS GEOGRAFINIAI ASPEKTAI	68
Edis Kriaučiūnas, Gintarė Pociūtė-Sereikienė, Gintaras Ribokas GYVENTOJŲ APTARNAVIMO ĮSTAIGŲ TINKLO KAITOS TENDENCIJOS LIETUVOS KAIMO GYVENVIETĖSE	80
Vladas Gaidys, Danutė Tureikytė VISUOMENĖS NUOMONĖS SKIRTUMAI MIESTE IR KAIME 1989–1993 METAIS	95

CONTENTS

PREFACE	7
Rūta Ubarevičienė TERRITORIAL FEATURES OF INTERNAL MIGRATION OF LITHUANIAN POPULATION IN THE XXI CENTURY	9
Arūnas Pocius, Boguslavas Gruževskis THE PECULIARITIES OF DEMOGRAPHIC CHANGES IN THE LARGEST CITIES OF THE COUNTRY	25
Anna Lipnevič DIFFERENCES OF DOCTORS DENSITY AND THEIR AGE STRUCTURE IN LITHUANIA IN 1998-2014	44
Lilija Kublickienė REGIONAL CULTURE AND ASSESSMENT OF ITS SITUATION IN LITHUNIA	53
Gintaras Ribokas GEOGRAPHICAL ASPECTS OF AGRICULTURLLAND-USE IN PROBLEM AGRARIAN TERRITORIES IN LITHUANIA	68
Edis Kriaučiūnas, Gintarė Pociūtė-Sereikienė, Gintaras Ribokas THE TENDENCIES OF RESIDENTS SERVICE INSTITUTIONS‘ NETWORK ALTERNATION IN LITHUANIAN RURAL SETTLEMENTS	80
Vladas Gaidys, Danutė Tureikytė DIFFERENCES OF PUBLIC OPINION IN URBAN AND RURAL AREAS IN 1989-1993	95

PRATARMĖ

Tęstinis mokslo žurnalas *Lietuvos socialinė raida* – tai Lietuvos socialinių tyrimų centro recenzuojamas mokslo leidinys, skirtas aktualiausių socialinių procesų Lietuvoje analizei ir vertinimui. Penktasis šio leidinio numeris tęsia 2004 m. Socialinių tyrimų institute pradėtą leidinių apie Lietuvos socialinę raidą Europos Sąjungoje ciklą. Leidinyje publikuojami originalūs empiriniai ir teoriniai straipsniai, kuriuose pristatomi LSTC ir kitų Lietuvos mokslo institucijų mokslininkų vykdomų mokslo tyrimų rezultatai, atspindintys įvairių Lietuvoje vykstančių reiškinų ypatumus ir jų įtaką Lietuvos socialinei ir ekonominei raidai.

Šis leidinio numeris yra skirtas Lietuvos visuomenės raidos teritoriniams ypatumams atskleisti. Teritorinė (regioninė) socialinių procesų diferenciacija yra vienas ryškiausių Lietuvos socialinės raidos ypatumų pastaraisiais dešimtmečiais. Ši diferenciacija būdinga praktiškai visiems socialiniams reiškiniams įvairiose erdvinėse dimensijose. Auga skirtumai tarp miesto ir kaimo, tarp skirtingų regionų, tarp skirtingų miestų, taip pat, žinoma, ir tarp centro bei periferijos. Ši diferenciacija ne tik iliustruoja skirtingas regionų vystymosi tendencijas, bet taip pat ir charakterizuoja nevienodas gyvenimo ir ateities raidos sąlygas skirtingose teritorijose. Panašu, kad šie silpnai kontroliuojami ir įtakojami procesai suformuos visai kitokias šalies visuomenines teritorines struktūras, prie kurių turės prisitaikyti tiek esama krašto administravimo struktūra, tiek erdvinė (regioninė) politika. Šių struktūrų pokyčiai ypatingai intensyviai vyko XXI a. pradžioje, kai šalies vystymasis buvo smarkiai veikiamas itin netolygios šalies ūkio plėtros, Europos integracinių procesų bei globalizacijos. Būtent šiuo laikotarpiu vykusių reiškinų analizei daugiausia ir skiriama dėmesio šiame leidinyje.

Šalyje vykstantys procesai nebegali būti suprantami ir aiškinami vien šalies erdvėje veikiančiais faktoriais. Šalies viduje vykstančios periferizacijos, kuri yra viena iš svarbiausių augančių regioninių skirtumų priežasčių, procesai vyksta Lietuvos periferizacijos Europoje, pirmiausia pasireiškiančios masine emigracija, kontekste. Nors mūsų šalies periferinė padėtis yra nepakeičiamas faktas, į kurią reikia atsižvelgti planuojant šalies ateities vystymąsi, tačiau nuo mūsų veiksmų priklauso, kokią periferiją mes čia sukursime. Ar tai bus rami ir gera vieta gyventi ir dirbti, ar nyki ir atsilikusi provincija, iš kurios norisi pabėgti, priklausys daugiausia nuo mūsų pačių. Vykstančių teritorinės diferenciacijos procesų pažinimas ir supratimas yra raktas į šių procesų kontrolę ir racionalų valdymą. Septyniuose leidinio straipsniuose nagrinėjami įvairūs socialiniai reiškiniai ar jų kompleksai, skirtingu intensyvumu vykstantys skirtingose Lietuvos erdvėse. Nagrinėjamų reiškinų spektras yra labai platus ir tai puikiai iliustruoja socialinių reiškinų, kuriems būdinga regioninė diferenciacija, įvairovę. Migracijos, regionų kultūrinė raida, miesto-kaimo gyventojų skirtumai, medicinos paslaugų sistemos teritorinis disbalansas, kaimo teritorijų plėtros problemos, demografinė miestų raida ir daugelis gretimų sričių yra aptariamoms šiame leidinyje. Panašūs procesai būdingi ir kitiems, leidinyje nenagrinėtiems reiškiniams, todėl čia pateikiami tyrimų rezultatai leidžia susidaryti išpuodį ir apie kitoms sritims būdingas tendencijas. Dauguma straipsnių tiesiogiai nagrinėja socialinių reiškinų teritorinę diferenciaciją, o dalis paliečia reiškinus, nulemiančius šios diferenciacijos pobūdį bei pasekmes. E. Kriaučiūno ir ypač G. Riboko straipsniai būtent ir yra skirti kaimo erdvėje vykstančių socialinių procesų konteksto analizei.

Leidinio sudarytojai tikisi, kad parengtos publikacijos, nors ir neatskleisdamos viso teritorinės šalies raidos kompleksiskumo, padės geriau suvokti ir suprasti Lietuvoje vykstančių procesų erdvinės diferenciacijos reiškinus ir jos keliamas problemas. Autoriai būtų dėkingi už sulauktas pastabas ir atsiliepimus, kuriuos galima pateikti e-paštu: institutas@lstc.lt.

LIETUVOS SOCIALINĖ RAIDA: TERITORINIS ASPEKTAS. Nr.5. – Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2016. – 108 psl. Sudarytojai: prof. dr. Donatas Burneika, prof. dr. Meilutė Taljūnaitė.

ISSN 2029-963X (spausdintinis)

ISSN 2424-497X (internete)

Lietuvos socialinė raida – tai Lietuvos socialinių tyrimų centro recenzuojamas mokslo leidinys, skirtas aktualiausių socialinių procesų Lietuvoje analizei ir vertinimui. Penktasis šio leidinio numeris tęsia 2004 m. Socialinių tyrimų institute pradėtą leidinių apie Lietuvos socialinę raidą Europos Sąjungoje ciklą. Leidinyje publikuojami originaliais mokslinių tyrimų rezultatais pagrįsti empiriniai ir teoriniai moksliniai straipsniai, nagrinėjantys įvairių reiškinių įtaką Lietuvos socialinei ir ekonominei raidai. Leidinys leidžiamas kartą per metus. Penktajame leidinio *Lietuvos socialinė raida* numeryje pateikti moksliniai straipsniai skirti Lietuvos visuomenės raidos teritoriniams ypatumams atskleisti. Leidinyje pateikti septyni straipsniai aptaria Lietuvoje vykstančių procesų erdvinės diferenciacijos reiškinius ir jos keliamas problemas.